

Juryrapport W.A.van Esprijs 2011

Voor de WA van Esprijs 2011 konden proefschriften worden genomineerd die tussen september 2008 en augustus 2011 zijn verdedigd. In dit tijdvak zijn, voor zover de jury dat heeft kunnen traceren, 13 proefschriften voltooid die betrekking hebben op de Nederlandse archeologie. Daarvan zijn er twee genomineerd: het aan de Universiteit Wageningen geschreven proefschrift van Roy van Beek, getiteld *Reliëf in tijd en ruimte. Interdisciplinair onderzoek naar bewoning en landschap van Oost-Nederland tussen vroege prehistorie en middeleeuwen* en het proefschrift van Stijn Heeren, Vrije Universiteit Amsterdam, over *Romanisering van rurale gemeenschappen in de civitas Batavorum. De casus Tiel-Passewaaij*. De jury bestond uit de volgende zes leden: Wim van Es (voormalig directeur van de rechtsvoorganger van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en naamgever van de prijs), Peter Bitter (Gemeente Alkmaar), Harry Fokkens (Universiteit Leiden), Annelou van Gijn (Universiteiten van Leiden en Groningen), Roel Lauwerier (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) en mijn persoon (Vrije Universiteit). Graag lees ik u het juryrapport voor, waarin in alfabetische volgorde van de auteurs, beide proefschriften kort gekarakteriseerd worden.

Roy van Beek schreef in een heldere stijl een indrukwekkende regionale bewonings-geschiedenis van drie regio's in Oost-Nederland, te weten Salland, Twente en de Achterhoek. Van Beek stelt in zijn proefschrift terecht vast dat dit deel van Nederland in de naoorlogse archeologie een ondergeschoven kind is gebleven: de universitaire instellingen hebben deze streek altijd links laten liggen en hoewel de Rijksdienst hier wel opgravingen uitvoerde, had hij met zijn regionale onderzoeksprojecten in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw zijn primaire belangstelling elders in Nederland liggen. Als gevolg hiervan ontbrak een goede synthese van het archeologisch onderzoek in Oost-Nederland. In deze kennislacune is nu door de studie van Van Beek voorzien. De jury heeft grote waardering voor het zorgvuldig opgebouwde overzicht en de indrukwekkende hoeveelheid gegevens die in dit proefschrift worden ontsloten. Zij maken deze studie tot een onmisbaar referentiepunt voor ieder die zich met de archeologie van Oost-Nederland wil bezighouden. Een sterk punt van het proefschrift is voorts de interdisciplinaire benadering, waarin archeologische bronnen met gegevens op het gebied van de fysische geografie, paleobotanie, toponymie en historische geografie zijn gecombineerd. Vooral in de behandeling van de middeleeuwse perioden, waar deze integratie het meest omvattend kon worden doorgevoerd, levert deze benadering nieuwe inzichten op over bewoning patronen in relatie tot het landschap en de veranderingen die daarin in de loop van de eeuwen zijn vast te stellen.

Stijn Heeren schreef een vlot leesbaar proefschrift over de wijze waarop de bewoners van een lokale nederzetting aan de rand van het Romeinse rijk in het imperium werden opgenomen en de betekenis die de daaruit voortvloeiende veranderingen voor de betrokken bewoners hadden. Uitgangspunt van zijn dissertatie is de rurale nederzetting van Tiel-Passewaaij. Hij maakt een gedegen analyse van de bewoningssporen van deze nederzetting en gebruikt deze gegevens vervolgens voor een demografische reconstructie van de lokale gemeenschap. De studie van de materiële cultuur levert stof voor interpretaties van veranderingen in de lokale economie en de culturele gebruiken van de bewoners. In de meer beschouwende slothoofdstukken vergelijkt hij de nederzetting van Tiel-Passewaaij tenslotte met andere rurale nederzettingen in de regio en zoekt hij de verbinding met historische discussies over thema's als grondbezit, belastingheffing en rekrutering. Bijzondere waardering heeft de jury voor zijn streven de waargenomen veranderingen niet alleen gedetailleerd te willen beschrijven, maar deze ook te willen duiden vanuit een nieuw theoretisch perspectief. Dat perspectief is sterk

geïnspireerd door het postkolonialisme, een stroming in de moderne geschiedschrijving die tracht bloot te leggen hoezeer onze voorstellingen van het verleden nog altijd door het kolonialisme van de 19de en begin 20^e eeuw zijn bepaald. Kennis van dit debat brengt hem ertoe afstand te nemen van de traditionele focus op de lokale elites als motor van de veranderingen in de inheemse gemeenschappen; tegelijkertijd pleit hij echter voor handhaving van het begrip romanisering. Daarmee levert Heeren een originele bijdrage aan het actuele romaniseringsdebat in de Romeinse archeologie.

De jury heeft grote waardering voor beide studies, maar uiteindelijk hebben de theoretische ambities van het proefschrift van Heeren de doorslag gegeven. Na rijp beraad is de jury eensluidend tot het oordeel gekomen dat de WA van Esprijs 2011 wordt toegekend aan het proefschrift van Stijn Heeren.